

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2013. október 14.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve rész-pontszámok adhatók. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

*Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!
Egyes feladatok végén zárójelben adjuk meg a megoldást segítő szövegrészlet számát.*

Beke József: „Irodalmi kétszersültek”. Irodalmunk nevezetes átdolgozott művei

1. Egy könyvet tartok a kezemben. Kemény fedőlapján vastag nagy betűkkel csak ennyi: Madách. A belső címlapon ez olvasható: Madách Imre / *Csák végnapjai* / *Mózes*. A következő címlapon még egyszer pontosan ugyanez, alatta: Magvető Könyvkiadó, Budapest. Végül a harmadik címlapon ez áll: *Csák végnapjai* / Dráma három részben / Újraformálta / Keresztury Dezső. Tehát csak itt derül ki, hogy ez nem az eredeti Madách-mű. Azt hiszem, ez így tökéletesen elegendő ahhoz, hogy a gyanútlan átlagolvasót félrevezesse, milyen művet vesz tulajdonképpen a kezébe. Persze akinek mindegy, hogy mit, eredetit vagy nem eredeti művet olvas, az tulajdonképpen nem jár rosszul, mert a Keresztury átformálta Madách-drámák olvasmányosabbak, mint az eredetiek.
2. Az irodalmi lexikonokban nem találni olyan címszót, amely művek átírásáról, kisebb-nagyobb mértékű átalakításáról szólna, pedig a jelenség tapasztalható mind a magyar, mind a világirodalomban. De az eredeti szerzőnél sem figyelmeztetnek arra, hogy a mű átformálva is létezik. Az átdolgozáson átesett művek rendre ugyanúgy az eredeti szerző nevéen jelennek meg, legfeljebb kis megjegyzéssel, mintha semmi sem történt volna, vagy mintha csak fordításról volna szó.
3. Az átdolgozások esetében a „kiinduló”, az eredeti (nevezzük *A*-nak) és az „új” (nevezzük *B*-nek) mű közötti összefüggés közelebbi és távolabbi lehet aszerint, hogy az átalakító tevékenység mire irányul, milyen körű és milyen mértékű. Néhol arról van szó, hogy a közös téma új gondolatok ihletőjeként merül föl, tehát a *B* alkotója eddig ki nem aknázott lehetőséget lát benne. Máskor az vezet a *B* létrehozóját, hogy az *A* mű vélt vagy valós hibáit kijavítsa, annak értékeit az utókor számára átmentse, tehát új minőséget hozzon létre. A beavatkozás tartalma sokféle lehet: jelenthet eszmei, szerkezeti, jellemábrázolásbeli változtatást is, de megmaradhat a csupán stílusbeli simítgatásnál is, amellyel a nyelv természetes avulását igyekeznek ellensúlyozni.
4. Úgy látszik, a műnemek nem egyforma mértékben részesülnek az átformálás, megjavítás kétes szerencséjében. Lírikusaink még őrzik régi hadállásaikat, de az epika és a dráma területe elég sérülékeny. A drámai művek esetében feltétlenül tisztázandó, hogy más dolog a színrevitel során történő változtatás, vagyis a többé-kevésbé természetesnek tartott rendezői beavatkozás; és más dolog az, ha a változtató átírja és így jelenteti meg az új művet. Szándékosan nevezem az irodalom szempontjából az utóbbit új műnek, és szándékosan nem annak a színházi előadásbeli változtatásokat. Ugyanis az utóbbiba beletartozhat a szövegváltoztatás, a kihagyás, a szerkezeti felforgatás mellett a maszk, a díszlet, az öltözet, a koreográfia, a zene stb. teljesen elfogadott egyedi megoldása. Mindez egyszeri és színházi ügynek tekinthető, hiszen más rendező előadásában szükségszerűen megint változik minden. Előfordult már a *Hamlet* színrevitelében két Ophélia is, a *Bánk bán*-t is játszották már XX. századi öltözékekben. De ettől a drámai mű, az irodalmi alkotás változatlan maradt.

5. A továbbiakban tekintsük át a magyar irodalom néhány nevezetes átdolgozását. Leginkább a nyelvi elavulás ellenszereként tüntetik föl, és a kései olvasó érdekében végzett jó szándékú értékmentésnént. Mintha a magyarra sokkal inkább jellemző volna a változás, mint más nyelvekre. Illés Endre így fogalmazott, amikor Móricz Zsigmond XX. századi nyelvre átírva adta ki Kemény Zsigmond *A rajongók* című regényét: „Vajon a franciák Corneille vagy Racine nyelvét beszélik ma? Shakespeare-nek talán nincsenek elavult szavai? És Firenzében megmaradt Dante olaszága? Mégis elképzelhető-e, hogy Dantét lefordítsák olaszra és Corneille-t franciára?”
6. Régi nagyjaink közül Zrínyi eposza, a *Szigeti veszedelem* az, amely a legtöbbször átesett a „modernizálás” operációján. Közismert, hogy ezt a XVIII., a XIX. és a XX. században jó néhányan átírással, vagyis modernebb nyelvre átültetve próbálták közelebb hozni saját koruk olvasóközönségéhez. Az eredmények kétes értékűek – Arany talán ezért is hagyta félbe’-szerbe’ – , legyen a szándék bármily tiszteletre méltó. Zrínyi után egy évszázaddal Ráday Gedeon fogott bele az eposz átírásába: annyira rajongott Zrínyiért, hogy fiatal korában hexameterekben kezdte átírni az eposz elejét. Később jambikus stanzákba öntötte a mű egyik legszebb részletét, a török ifjú szerencsedalát, még később pedig prózába írt át némely részleteket. Kónyi János, aki a XVIII. század második felében Szigetvárott szolgált strázsamesterként, és aki magát „a magyar haza együgyű szolgálójának” nevezi – egyenesen *Magyar hadi román*-t, tehát verses regényt fabrikált belőle, jobban mondva: eposzi jellegzetességeit mellőzve afféle vershez hasonlító prózává szűrítette.
7. Katona József *Bánk bán*-ja első színre kerülése óta az ellentétes vélemények keresztútjében áll – és él. Elismerés és elmarasztalás gyakran nemcsak a különböző bírálatokban, hanem néha ugyanazon az értékelésen belül is érte a művet. Főként a helyenkénti bizonytalan értelmezhetőséget kifogásolták benne, nyelvét egyesek gyöngének, mások csodálatosan kifejezőnek tartották. Illyés Gyula a mű – ahogyan ő nevezi – „átigazítása” során ezekre támaszkodva hajtott végre egyrészt dramaturgiai, másrészt megfogalmazásbeli változtatásokat 1976-ban. A költőt két színész, Bessenyei Ferenc és Sinkovits Imre is felhívta a dráma átalakítására, és a munka közvetlen előzménye volt Czimer József pécsi dramaturg biztatása és tanulmánya a mű színre állításának nehézségeiről. Szerinte naivítás azt hinni, „hogy amit egyszer megmagyaráznak, az már el is játszható.” Az említett két színész is azt nehezményezte, hogy Katona drámájának vannak nehezen eljátszható részei, s a változtatásoktól azt várták, hogy a mű érthetőbb, világosabb, és ezáltal hatásosabb lesz. Illyés az *Új Írás* 1976. évi áprilisi számában közölte a dráma „átigazított” változatát.
8. Érdemes megemlíteni, hogy Illyés előtt is volt már kísérlet Katona drámájának alapos színházi átdolgozására. Hevesi Sándor 1928-ban előre bejelentette, hogy átalakított formában kívánja a művet színre vinni. Végül azonban a nagy vihart kavarázó átdolgozás tulajdonképpen csak dramaturgiai változtatásokat jelentett, azon belül is elsősorban kihagyásokat, a teljes szöveg közel negyven százalékát elhagyta, például a Bánk–Gertrudis-jelenetnek szinte a felét.
9. Zrínyi Miklós és Katona József mellett egyik első nagy regényírónk, Kemény Zsigmondot is utolérte az átdolgozás sorsa. Illés Endre igen elítélő véleményt fogalmazott meg Kemény Zsigmond *A rajongók* című regényének Móricz által történt átírásáról, és egyáltalán az átírásról mint módszerről.
10. És itt áttérhetünk a második ellenvetésre: az átírt művek szerzőségének kérdésére, valamint arra a problémára, hogy ugyanaz vagy másik mű-e az „újraformált” alkotás. Keresztury azt kérdezi, „miért fogadjuk fenntartással a magyar irodalom esetében az olyanfajta kísérleteket, amelyenekért Brechtet, Dürrenmattot s annyi más író, átíró megdicsértünk?”. Csakhogy a *Coriolanus* Brechté, az *Elektra* Bornemisza műve, Dürrenmatt *János király*-a és *Titus Andronicus*-a sem Shakespeare-é.
11. Azt hiszem, bele kell nyugodni: a *Szigeti veszedelem* csak a maga nyelvén utolérhetetlen eposz irodalmunknak, de aligha válik tömegolvasmánnyá, amint Dante *Isteni színjáték*-a sem. A *Bánk bán* pedig az olyan drámák közé tartozik, amelyeket nem játszanak a színházak százas szériákban. Vannak ilyenek, a *Faust* is ilyen, *Az ember tragédiája* is ilyen. El kell fogadni, hogy vannak nehezen emészthető, így nem mindenki számára egyformán élvezhető műalkotások a képzőművészetben is, a zenében is, miért ne lehetnének az irodalomban is.

Forrás: Holmi, 2007. április. <http://www.holmi.org/2007/04/beke-jozsef-irodalmi-ketszersultek-jegyzetek>.
Részlet, a feladathoz igazított szöveg.

1. Értelmezze a szöveg és az alábbi szempontok alapján az „Irodalmi kétszersülték” cím jelentését és stílushatását!

a) A cím jelentése:

- a cím azokra a szövegben említett irodalmi alkotásokra utal, amelyeket átírtak / átjavítottak / átdolgoztak
- az újra 'létrehozott' műre utal a címbeli 'kétszersült'
- a kétszersült (mint étel) metaforikusan az átírás / átdolgozás egyik lehetséges céljára, a művek fogyaszthatóvá tételére is céloz
- a szerző átvitt értelemben (metaforikusan) nevezi kétszersültnek (kétszer sültnek) az átírt, átformált műveket
- a cím szokatlan jelzős szerkezete felkelti az érdeklődést, az olvasói várakozást

Adható **2**, 1, 0 pont.

Minden helyes válasz 1 pont.

b) Az idézőjel szerepe:

- az idézőjel általában egy adott forrásból vett, onnan idézett szöveget jelöl
- az idézőjel itt viszont arra utal, hogy nem kell szó szerint érteni a címet
- az idézőjeles cím előre jelzi a szerző álláspontját, szemléletmódját

Adható **2**, 1, 0 pont.

Minden helyes válasz 1 pont.

c) A kifejezés stílushatása:

- játékos, ironikus
- a szöveg egészére előre utalva kifejezi a szerző véleményét

Adható **1**, 0 pont.

2. A szöveg egésze több, az irodalmi művek átírásával kapcsolatos célt, indokot jelöl meg. Nevezzen meg 4 indítékot!

- az átdolgozás közelebb hozza az eredeti művet a mai olvasóhoz
- az átdolgozás a nyelvi elavulás ellenszere
- a színpadra állítás, az előadhatóság megkönnyítése
- jó szándékú értékmentés
- az átíró (átdolgozó) számára addig ki nem aknázott lehetőségek megvalósítása
- a vélt vagy valós hibák kijavítása
- új minőségek létrehozása
- rajongás az eredeti szerző iránt, annak újbóli népszerűsítése

Adható **4**, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helyes válasz 1 pont.

3. Magyarázza meg, mit jelentenek a szövegben szereplő alábbi szavak! (3, 7)

- a) ihlető: új gondolatokra, művek létrehozására, megalkotására ösztönző, készítő, indító
 b) dramaturg: a drámai mű színpadra állítását segítő (szakember)

Adható **2**, 1, 0 pont.

Minden helytálló magyarázat 1 pont.

4. A szöveg alapján töltsse ki az alábbi táblázatot, amely a színpadi adaptáció jellemzőit és eljárásait összegzi! (4, 7, 8)

a) A színpadi adaptáció célja	hatásos/ jobban érthető / könnyebben játszható / színpadra vihető színházi produkció létrehozása
b) Az adaptáló személy(ek)	dramaturg / rendező / író / koreográfus / (<i>A szövegben említett helytálló tulajdonnév is elfogadható, pl. Illyés Gyula.</i>)
c) Az adaptáció három lehetséges eljárása	a szöveg meghúzása / kihagyás / átszerkesztés /
	a szöveg nyelvi modernizálása, pl. újrafordítása
	a szereplők megkettőzése
	a szereplők szövegének megcserélése
	aktualizálás a színrevitelben (pl. díszletek, jelmezek)

a) Adható **1**, 0 pont.

b) Adható **1**, 0 pont.

c) Adható **3**, 2, 1, 0 pont.

Minden helyes válaszelem 1 pont.

5. A szöveg a 2. bekezdésében megállapítja, hogy az irodalmi lexikonokból hiányzik a művek átírásával kapcsolatos címszó.

Egy példa: Bródy Sándor átdolgozta az ifjúságnak Jókai több regényét, *Az arany ember*-t például *A rózsák szigete* címmel jelentette meg. A borítón Jókai Mór neve alatt *A rózsák szigete* műcím szerepelt.

a) **Idézzé a szövegből azt a mondatot, amely találóan illik a fent idézett példára!**

A szövegből idézett mondat: *Az átdolgozáson átesett művek rendre ugyanúgy az eredeti szerző nevéén jelennek meg, legfeljebb kis megjegyzéssel, mintha semmi sem történt volna, vagy mintha csak fordításról volna szó.*

Adható **1**, 0 pont.

Elfogadható csak az aláhúzott idézet is.

b) Mi utal Az *arany ember* című Jókai regényre *A rózsák szigete* címben?

A regény egyik helyszíne a Senki szigete / a sziget / a rózsza

Adható **1, 0** pont.

6. Értelmezze az alábbi szövegbeli mondat két megállapítását a megadott szempontok szerint!

„Úgy látszik, a műnemek nem egyforma mértékben részesülnek az átformálás, megjavítás kétes szerencséjében.” (4)

a) A *kétes szerencse* jelzős szerkezet jelentése:

- nem bizonyos, hogy az átdolgozott mű jobb lesz, mint az eredeti
- az átdolgozás jelzi, hogy változatlan / megújuló az érdeklődés az eredeti mű iránt
- a jelzős szerkezet jelzője („kétes”) ironikusan azt sugallja, hogy az átdolgozással nem nyerünk, inkább veszítünk

Adható **2, 1, 0** pont.

Minden helyes válaszelem 1 pont.

b) A műnemekre vonatkozó megállapítás értelmezése:

- az egyes műnemek eltérően viselnék el az átdolgozást (átírást)
- leginkább prózai / epikai és drámai műveket írják át
- a lírai művek általában elkerülik az átírást
- a lírai művek szövegére ugyanakkor gyakran hivatkoznak egy másik alkotásban (pl. evokáció)
- a regényeket a célzott olvasóközönség (pl. ifjúság) számára gyakran dolgozzák át
- esetenként a regény népszerűsítése, olvasásának megkönnyítése érdekében a mindenkori nyelvhasználatnak megfelelően „korszerűsítik”
- a régies, hosszabb műveket (pl. eposzok) lerövidítik, összegzik
- a drámákat a színházi adaptáció / színrevitel hatásossága érdekében jóval többször átdolgozzák, újrafordítják, átszerkesztik

Adható: **4, 3, 2, 1, 0** pont.

Minden helyes válaszelem: 1 pont.

7. A szöveg alapján igaz vagy hamis? A megfelelő I vagy H betűjelet írja a megállapítások mellé!

Lényegében mindegy, hogy az eredetit vagy a nem eredeti művet olvassuk, fő, hogy olvasmányos legyen.	H
Ha az átdolgozó a saját nevével jelenti meg a művet, az egy másik irodalmi alkotás.	I
Az átdolgozókat általában nemes szándék vezérli.	I
A <i>Bánk bán</i> -ban játszó színészek biztatták Illyés Gyulát a dráma átdolgozására.	I

Illés Endre támogatná Balassi műveinek átírását.	H
Móricz modernizálta <i>A rajongók</i> című Kemény Zsigmond regény nyelvezetét.	I

Adható **6, 5, 4, 3, 2, 1, 0** pont.

Minden helytálló betűjel 1 pont.

8. Fogalmazza meg röviden, egy-egy válaszelemmel, mit példáznak a szövegben az alábbi irodalmi alkotások! (10, 11)

a) Goethe: *Faust*

- olyan drámák közé tartozik, amelyeket nem játszanak a színházak százas szériákban
- el kell fogadni, hogy vannak nehezen emészthető, így nem mindenki számára egyformán élvezhető műalkotások

Adható: **1, 0** pont.

Egy helyes válaszelem 1 pont.

b) Dürrenmatt: *János király*

- egy téma új feldolgozása nem feltétlenül átírat
- Dürrenmatt és Shakespeare is írhattak ugyanarról a témáról (főhősről)
- a szerző még akkor is lehet más, ha a cím és a téma (akár a műfaj) látszólag ugyanaz

Adható **1, 0** pont.

Egy helyes válaszelem 1 pont.

9. Hasonlítsa össze Illés Endre és Keresztury Dezső felfogását az átdolgozásokról! 2-2 összetevőt említsen! (5, 10)

a) Illés Endre:

- elutasítja az átdolgozásokat
- a nyelvi beavatkozást is helyteleníti
- szerinte a magyar irodalomra inkább jellemzőek az átdolgozások
- a franciák, az angolok, az olaszok sem a régi szerzők nyelvét beszélik, a régi műveket mégsem fordítják át mai nyelvre

Adható **2, 1, 0** pont.

Minden helyes válaszelem 1 pont

b) Keresztury Dezső:

- támogatja az átírást
- maga is átdolgozta Madách két drámáját
- szerinte más kultúrákban is létezik az átírás gyakorlata, ezeket megdicséri
- szerinte csak a magyar kultúrában fogadják fenntartással művek átírását, átdolgozását

Adható **2, 1, 0** pont.

Minden helyes válaszelem 1 pont

10. Foglalja össze tömören, egy-egy válaszelemmel, a szöveg szerzőjének, Beke Józsefnek a véleményét az irodalmi művek átírásáról az alábbi szempontok szerint!

a) színházi adaptáció:

- természetesnek tartja a beavatkozást
- egyetért a dramaturgiai változtatásokkal
- felfogása szerint a színház és az irodalom két különböző művészeti ág

b) népszerűsítő szándék:

- nem ért egyet / elutasítja
- szerinte el kell fogadni / bele kell nyugodni, hogy bizonyos alkotások nem válnak tömegirodalommá / tömegolvasmánnyá

c) nyelvi korszerűsítés:

- nem ért egyet / elutasítja
- csak az eredeti nyelven válnak értékke az alkotások

d) szerzőség kérdése:

- az átdolgozónak vállalnia kell a nevét
- szerinte egyértelműen jelölni kell, hogy átdolgozásról van szó
- az átdolgozás új művet hoz létre

Részfeladatonként adható **1, 0** pont.

Minden jó válaszelem 1 pont.

Adható összesen **4, 3, 2, 1, 0** pont.

SZÖVEGALKOTÁS

Nyelvi és szerkezeti szempontból értékelni csak az adott három téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több (két vagy három) szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg szövegalkotási feladatot, az adott feladatra kapott pontszáma: 0.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik.

(A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott szakszerűség nem kritériuma a maximális pontszámnak.)

2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 20 pont), a szerkezetre (elérhető: 20 pont) és a nyelvhasználatra (elérhető: 20 pont) adható pontok három teljesítménytartományát. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

ÉRVELÉS, EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

TARTALMI KIFEJTÉS

	témataartás (megfelelés a feladatnak, szempontoknak, szövegbázisnak; problémaérzékenység)	állítások jellege (világismeret, gondolkodási kulturáltság)	tárgyszerűség (műveltség, tájékozottság)
20-15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - megfelelés a választott témának, címnek, feladatnak - tartalmas kifejtés - gondolati érettség - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - a feladattól függően: személyes álláspont megfogalmazása 	<ul style="list-style-type: none"> - releváns példák, hivatkozások - hihető, meggyőző állítások - kifejtett állítások - a témának, feladatnak megfelelő mennyiségű állítás 	<ul style="list-style-type: none"> - megfelelő tárgyi tudás és tájékozottság - az ismeretek helyénvaló alkalmazása - indokolt hivatkozás vagy idézés
14-9 pont	<ul style="list-style-type: none"> - lényegében megfelel a választott témának, címnek, feladatnak 	<ul style="list-style-type: none"> - témához tartozó és attól eltérő kijelentések váltakozása - nem kellően meggyőző példák (<i>pl. az érvek nem mindig támasztják alá a kellő mértékben az állításokat</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - zömükben helytálló tárgyi elemek - nem kellő mélységű és részletességű tudás - tárgyi, fogalmi félreértések
8-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - eltérés a témától, címtől, feladattól - feltűnő tartalmi aránytalanság (<i>pl. életrajz a műértelmezés rovására</i>) - konkrét kifejtés helyett általánosságok 	<ul style="list-style-type: none"> - kevés releváns példa, utalás - ismétlődések - gyenge vagy hibás állítások 	<ul style="list-style-type: none"> - hiányos tárgyi tudás - tárgyi, fogalmi tévedések

A SZÖVEG MEGSZERKESZTETTSÉGE

	felépítés, műfajnak való megfelelés	koherencia, arányosság, tagolás	terjedelem
20-15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - megfelel a feladatban megjelölt műfajnak, a témának, a gondolatmenetnek - logikus, tudatos felépítés - az állítások/gondolati egységek világos kapcsolódása 	<ul style="list-style-type: none"> - van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek és arányosak - jól tagolt bekezdések - globális és lineáris kohézió megvalósulása 	<ul style="list-style-type: none"> - az elvárt terjedelemnek megfelelő

14-9 pont	<ul style="list-style-type: none"> - helyenként következtlen felépítés - indokolatlan gondolatmenetbeli váltások - a részek közti összefüggés nem mindig világos (<i>pl. bizonytalanság a nyelvi kapcsolóelemek használatában</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek, de aránytalanok vagy formálisak (<i>pl. túl hosszú vagy a feladathoz nem szorosán kapcsolódó bevezetés</i>) - egyenetlenség lényeges és lényegtelen elválasztásában (<i>pl. elhagyható bekezdések</i>) 	- főlegesen hosszú
8-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - széteső írásmű: <ul style="list-style-type: none"> • lényegét tekintve zavaros gondolatmenet (<i>pl. csapongás, ismétlődések</i>) • nem halad meghatározható irányba • az író elvész a dolgozatban 	<ul style="list-style-type: none"> - hiányzó vagy álbevezetés / álbekezdés - a főbb szerkezeti részek nem különülnek el egymástól - szövegösszefüggésbeli hiányosságok (<i>pl. alanyváltás</i>) - hiba, hiányosság a kohéziót megteremtő eszközök (<i>pl. kötőszók, névmások</i>) használatában 	- kirívóan rövid

NYELVI MINŐSÉG

	nyelvi norma, hangnem, stílus	mondat- és szövegalkotás	szókincs
20-15 pont	- egészében megfelel a témának, a helyzetnek, az esetleges személyes véleménynyilvánításnak	<ul style="list-style-type: none"> - témának megfelelő változatosságú - gördülékeny, élvezetes, választékos 	<ul style="list-style-type: none"> - szabatos, árnyalt, választékos - szakkifejezések helyes használata
14-9 pont	- lényegében megfelel a témának, a helyzetnek	<ul style="list-style-type: none"> - nem elég változatos - helyenkénti nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>) 	- olykor a köznyelvitől eltérő (<i>pl. szleng</i>)
8-1 pont	- csak részben felel meg a témának, a helyzetnek	<ul style="list-style-type: none"> - szintelen, igénytelen (<i>pl. egyszerű mondatok túlsúlya</i>) - dagályos - gyakori a nyelvi-nyelvtani hiba 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes - tartalmi jellegű szótévesztés

Érvelés

Olvassa el figyelmesen Kölcsey Ferenc alábbi gondolatát! Foglaljon állást, mennyiben tekinti érvényesnek az intelmet napjainkban is! Érvelésében hivatkozzon legalább három, különböző irodalmi alkotásra!

„A bölcsesség legnagyobb mestere az élet; azonban gyakran felkeresed a rég elhunytakat is, kik tanulások, vizsgálatok s tapasztalatok által gyűjtött kincseiket a maradék számára könyveikbe letették. De jusson eszedbe: a könyvek száma végetlen, a te éveid pedig végesek, s óráidat s napjaidat oly sok

egyéb foglalatosság kívánja magának. Mint az üres beszédű társalkodót, úgy kerül a tartalmatlan könyveket. [...] Célt és véget nem tudó olvasás rest életnek vagy következménye, vagy szerzője: nyavalya az, mely a való élet gyökereit elrágja...”

Forrás: Kölcsey Ferenc: *Összes költeményei. Nemzeti hagyományok. Parainesis*. Osiris, 2008. 220.

Lehetséges tartalmi elemek:

A vizsgadolgozat értékét nem befolyásolja, hogy az érvelés írója pró vagy kontra foglal állást Kölcsey gondolatával kapcsolatban.

- az érvelés lehet elutasító, megerősítő vagy részleteiben vitázó
- a részlet az életalakítás elsődlegességét hirdeti a közvetett tapasztalatszerzéssel (itt az olvasás révén szerezhető tudással, életismerettel, az irodalommal) szemben. Lásd Goethe: *Faust*, Madách: *Az ember tragédiája*, Prágai szín)
- a romantika a könyvekben felhalmozott tudás kérdésességét is feszegeti, a könyvek, a tudásfelhalmozás célját, értelmét teszi kétségessé (pl. „országok rongya” – Vörösmarty: *Gondolatok a könyvtárban*)
- a bölcsesség forrása Kölcsey szerint a megélt élet, de a kijelentés ellentétes kötőszóval (*azonban*) kezdődő második fele szintén a bölcsesség mestereinek tekinti a könyveket
- azok a könyvek számítanak *kincsnek*, amelyeket íróik tanulás, vizsgálat, tapasztalat alapján alkottak
- a hagyományos társadalmakban a könyv a példaszzerű, átlátható *élet* metaforája volt; (lásd az ismert szólást: *Az élete olyan, mint egy nyitott könyv.*)
- mára a könyv ritka kultikus tárgyból (a rejtett, titkos bölcsesség átadása, átörökítése) részben köznapi használati tárggyá alakult át
- a modernitás körülményei között a könyv már nem *jelképezi* az életet, hanem inkább beilleszkedik annak összefüggésvilágába. A könyvek közül már csak azok számítanak „értékesnek”, amelyek valamiképpen segítik az életet, vagy hasznosak az élet számára
- az olvasás, az irodalom segíti, segítheti, de az idézett gondolat szerint gátolhatja is az életalakítás sikerét, ha nincs célja és vége, azaz a cél szerint megszabott ideje
- a 20. századi negatív utópiákban az olvasás ellenség, a könyvek tiltott dolgok, szembeállítva a közvetített képek uralta mindennapi élettel (pl. Ray Bradbury: *Fahrenheit 451*)
- a Kölcsey-részlet a szelektív, értékorientált olvasásra hív fel
- ha a „könyvek száma végtelen” volt a 19. század első felében, akkor ez fokozottan igaz napjainkban
- az internet korában a válogatás képessége különösen fontos
- a könyvek végtelenségét sugallja a könyvtár, ami lehet az emberiség emlékezete, a tudás tára, de mérete, átláthatatlansága miatt lehet az *élet gyökereitől* való megfosztás jelképe is; e nézőpontból a könyvtárnak (az univerzumnak) nincs releváns mondanivalója az ember aktuális problémáinak megoldásáról (pl. Borges: *Bábeli könyvtár*, Umberto Eco: *A rózsza neve*)
- Kölcsey a modern élet, a civilizáció gyorsuló idejének problémáját vetíti előre („*s óráidat s napjaidat oly sok egyéb foglalatosság kívánja magának*”), lásd Örkény István egyperces novelláinak ars poétikaként is felfogható indoklását
- az idézet különbséget tesz az arisztokratikus-elit kultúra és a populáris kultúra között
- a különbségtétel egyben értékítélet is (a tartalmas olvasmányokkal szemben Kölcsey kerülendőnek tartja az *üres beszédű társalkodónak* minősített műveket)
- az egyén számára a populáris regiszter alkotásai is hordozhatják a katarzis lehetőségét (pl. Tamási Áron: *Ábel a rengetegben*, Ábel olvasmányai a füzetes regények)

Egy mű értelmezése

Értelmezze Weöres Sándor alábbi költeményét az éjszaka motívumának középpontba állításával!

Weöres Sándor: *Az éjszaka csodái*

A városvég itt csupa szürke ház,
a részegekre angyalka vigyáz,
s a villanyfényben mint aranykehelyben
alusznak a tűzfalak, háztetők
s a sorompón túl ében-szín delejben
zizegnek a láthatatlan mezők –
a messzeség öblén pár pislá fény ég,
mögöttük nyugodt mélység a sötétség –

Ha becézésem és csókom se kell,
kicsi lány, mivel ringassalak el?
Ha elzár tőlem a buta lakat,
lesajnál minket majd a virradat.
Bámuljuk egymást búslakodva és
szánk sarkát bontja már a nevetés.

Te! ha hiszed, ha nem hiszed,
úgy szeretem nevetésedet,
mint kinn ezt az éjszakát,
lámpavilágos éjszakát –
aranypor mállik az éj válláról
s szemközt a sarkon a cégtábláról
furcsán szökken a pentameter-sor elő:
„Tóth Gyula bádogos és vízvezeték-
szerelő”
– a nevetésed is ilyen bolond:
mindenre illik és semmit se mond.

Üldögélünk csendesen,
két jó-gyerek, rendesen,
messzi kocsmá-zene hallszik,
a környéken minden alszik,
az alkóvban odaát
mélyen alszik anyukád,
s szomszédban a Vakos néni,
ferdeszájú Vigláb néni,
Balogh úr, a vasutas,
imádód, a kis-inas –

Itt is, ott is, emitt is, amott is
bajszos rendőr őrzi az álmot,
nagyfülü bagoly őrzi az álmot,
mint kinn ezt az éjszakát,
lámpavilágos éjszakát –
itt is, ott is, emitt is, amott is
dongnak az öreg faliórák,
bánatos hangú ingaórák,
fodrozzák az éjszakát –

Alvó lélek, kússz a tájon,
álmodon mint pókfonálon,
huss! huss!
Föl a légbe visz az út,
tág a lég,
tág az út,
tág a lég,
tág az út,
hozd az örömet, hozd a bút,
hozd az örömet, hozd a bút,
huss! huss!

Nézd! a ház,
mint a felhő, fényt cikáz,
mozdul, mint a barna-béka,
vele mozdul az árnyéka,
és belőle alvó lelkek
párolognak, légbe kelnek
a kéményből, mint a füst,
az ereszről, mint ezüst –
száll a kövér Vakos néni,
deszka-vékony Vigláb néni,
és köröttük nagy sereg
libben, szökken, hempereg –

Ni, a Gős pék ketté-bomlott
és kergeti önmagát.
Balogh úr a templomtornyot
fújja, mint a furulyát,
azt fújja, hogy „Ne sirasson”,
mégis könnyezik belé –
Ott meg a cukrász-kisasszony
tipeg fejjel lefelé –

Vigláb néni peckes-módon
sétálgat a sürgönydróton,
krinolinja lyukas-hordó,
kezében egy napraforgó,
vékony nyakán férfi-gallér,
oldalán egy szép gavallér.
Vigláb bácsi nagy-kesergőn
kuporog egy lámpaernyőn,
nézi párját: „Lássa, kérem,
parádéra megy a pénzem.
Nekem pohár sörre sincsen,
neki fodrász, ruha, minden.
Én megmondtam már ezerszer,
hogyan hibás a mai rendszer,
államreform kéne régen,
persze nem hitték. Na tessék!
Adó, lakbér... nem csekélység!
Öt gyermekem van, kérem!”

Oda nézz, szösz-bogár:
ott a boltos lánya áll,
boltnak hisz egy fecskéfészket,
benne várja a vevőket;
ez már mégis hajmeresztő,
hogyan ma senki be se néz!
Majd belép a szívödöglesztő
hollywoodi filmszínész:
„Kérek kilenc fogkefét,
ráadásul a kezét.”
Röptük össze-vissza húz...
rá ne nézz, mert megvakulsz.

Mogyoró Pál ezalatt
megfogott egy sülfhalat.
„Tanár úr tudná talán,
milyen hal ez? macskacápa?”
„Rá van írva uszonyára,
de nincs itt az ókulám.”
Pál örült, hogy futhatott
és szekundát nem kapott.
És a ritka állatot
vezeti egy hosszú hídon:
„Majd vadászni megtanítom.”

Tejes-ember a kéményen
üldögél, mint nyári réten,
kisgyermek lett újra szépen,
mézes-kenyér a kezében.
Távol, öreg bükkfa alatt
labdázik egy fiú-csapat,
ő a szemét rajta-felejt,
mézes-kenyerét halkan elejti,
kicsúszik alóla a rét, meg a kémény,
s eltűnik az éj csipkái mélyén.

És erre-arra az alvó csapat
potyog a falról, mint a vakolat.
A villanyfényen átdereng az ég,
s a városon túl látszik a vidék,
a dombok gyengéd-rajzu háta
– és elcsitul az alvók karneválja.
Jön a söprőgép tompa morajjal,
mögötte a hajnal
fut lobogó szőke hajjal,
csörömpöl a reggel, száll a fény...
és az éji tág csodát,
ezt a fura micsodát
ketten láttuk: te meg én.

(1940)

Forrás: Weöres Sándor: *Egybegyűjtött költemények I.* Helikon, 2008. 254–258.

Szómagyarázatok:

ében-szín: sötét, feketés; utalás az ébenfa színére
 delej: mágnesség, vonzerő
 alkóv: hálófülke
 krinolin: a szoknya formáját adó fémkeret
 ókula: szemüveg
 szekunda: régies diáknyelven az elégtelen

Lehetséges tartalmi elemek:

- az éjszaka motívum, toposz általában a világegyetem kialakulása előtti, illetve az egyéni élet szintjén a születés előtti sötétséget jelenti, amely megelőzi az újjászületést / a beavatást, /a megvilágosodást
 - belépni az éjszakába annyi, mint visszatérni a meghatározatlanságba, ahol a furcsaságok, rémálmok, bizarr, sötét gondolatok, groteszk jelenetek, helyzetek kevered/hetnek
 - az európai néphitben a gonosz erők (pl. boszorkányok, ördögök, démonok) az éjszaka közepén, éjfélkor a legaktívabbak, s csak a hajnal fénye űzi el őket.
 - a nyári napforduló az év legrövidebb éje, amelyet számos néphagyományban örömtüzekkel ünnepeltek, s amely a karneváli szabadság, a szerelmi varázslások, ideje volt (máglya, tűz)
 - az éjszaka „kedvez a játszadozásnak, az alvásnak, melengeti az álmképeket és a rémlátomásokat
 - *Az éjszaka csodái* olyan látomásvers, amelyik a homéroszi és az orpheuszi jellegű költészet lehetőségei közt egyensúlyoz; az emberi világ keretei közt mozog, képzeleti nem a lét nélküli lét titkait kutatják, csak azt a fantáziavilágot, amelyet éjszakai álomban, de akár féléberen álmodozva is bármelyik ember átélhet
 - egyértelmű az elhatárolás a való és az álmvilág között: a vers végére a látomás emlékké válik
 - a költemény 13, szabálytalan terjedelmű (6–18 soros) szakaszra tagolódik, s nem kötött a sorok terjedelme, ritmusképlete sem; a ritmikai változatosság a vers „csodáinak” bemutatása, amelybe még egy cégtáblán fellelhető pentameter sor is belefér, és szinte kötelező a csengő-bongó, álmot és valót, tündérit és groteszket is kifejező, gazdag rímelés
 - a mű kerete hagyományosan adja meg egy történet sor kezdetét és végét, helyszínt és időt is jelölve
 - a versszöveg formailag és téma szerint két jól elkülöníthető síkba rendeződik: az egyik síkon a lírai én beszéde áll az éjszaka leírásával és a kedveséhez intézett szavakkal, s ez mintegy idézőjelbe teszi a másikat: az álm síkjára helyezett jeleneteket; az előbbi keretnek is tekinthető, de a narrátor „kiszólásai” újra és újra megerősítik az elmesélő szerkezetet
 - az álmokat megjelenítő részt az „*Alvó lélek, kússz a tájon...*” szavakkal kezdődő, varázsrigmusokat idéző versszak vezeti be, s kevésbé éles cezúrával az „*...ő a szemét rajta-felejt...*” kezdetű szakasz zárja le
 - az álomba varázslás, a varázslatos álm irodalmi művek ismert eljárása; leginkább azzal a *Shakespeare*-rel rokon a hangvétel is, akit Weöres már kisgyermekkorában megismert (*Szentivánéji álm*)
 - a két sík eltérő hangulatát eltérő nyelvhasználatuk, s azon keresztül humoruk eltérő természete okozza; a keretsík mondatai bonyolultabbak, hosszabbak, szóhasználatára részben a kedveskedő kicsinyítések jellemzők; az álm-részek „vaskosabbak”, mondatai egyszerűbbek, humoruk erőteljesebb
 - a keretező rész ritmusa időmértékes, az álmokat megidéző rész ritmusa ütemhangsúlyos. a rímelés mindkét sík szövegében változó képleteket követ, a keretező részében a többségben lévő páros rímek mellett kereszt rímek, ölelkező rímek, nem rímelő sorok, az álomsík
-

szövegében szinte végig páros, sőt bokorímek, ez, ahogy a ritmus is, az egyszerűbb, „dalszerűbb” jelleget erősíti

- az álombeli jelenetek nonszensz humorát a képtelen helyzetek és valószínű megszólalások kettőssége vagy éppen ennek fordítottja adja

- az álomban mindig meghatározó a szürreális elem, s ez a nappali világgal szembeállítva könnyen groteszknak mutatkozhat. (Rokon kiinduló helyzetű Kosztolányi Dezső *Hajnali részegség*című költeménye, de annak csodás éji báljában a fenségesség a meghatározó, a látomást nem a játékosság, hanem a létezés lényegének felismerése hatja át.)

- az álom jelenetekben éppen azok a személyek szerepelnek, akik álmodják azokat, csak hogy egyetlen álomban elvegyülve. Ezek a beszélő meséjében válnak egyetlen történetté. A beszélő ily módon mindent látó, a realitáson túli világba beavatott személlyé válik számunkra, s ebbe a tudásába avatja be kedvesét, s a vers szövegén keresztül magát az olvasót is

- a játékos-groteszk karneváli látomás természetesen nem öncélú; elsősorban szórakoztatni akarja azt, akinek szól a „mese”, de közben a mesélő bűvész-művész voltát is kifejezi, és a látomás hangulatához illően megfogalmazza azt is, amit a látomásidézésnél is jobban szeretne: valóban együtt lenni a kicsi lánnyal az éjszakán keresztül, valóságosan is széttörve a „*buta lakat*” kényszerét (A játékban ott a vallomás is a boltos lányának és a hollywoodi filmszínésznek a kettőssében. A lány a boltos lánya, s „*eladó*”, de nincs vevő, míg nem belép álmai lovagja, és zavarában előbb valami badarságot kér, majd „*ráadásul a kezét*” is ennek az ugyancsak kicsi lánynak, aki „*szősz-bogár*” szintén, s „*fészekben*”, bár „*fecskefészekben*” várja az igazit, várja, hogy elringassák)

- mire közeledik az éjszaka vége, dereng a hajnal, szükségképpen feloszlik „*az alvók karneválja*”; a látomásból visszatérünk a hétköznapi világba, megmozdul a nagyváros, „*morajjal*” jön, „*csörömpöl*” a valóságos élet, de a varázslatból megőrződött valami lényegi: szervezesebbé teszi a kapcsolatot, hiszen „*ketten láttuk: te meg én*”

Összehasonlító elemzés

Hasonlítsa össze Ady Endre és Kosztolányi Dezső alábbi ars poeticus verseit! Összehasonlító elemzésében fejtse ki, hogyan viszonyul egymáshoz a kétféle költői szerep!

Ady Endre: *Hunn, új legenda*

*Hatvany Lajosnak küldöm szeretettel
és hálával azért, mert szeret, bánt és félt.*

Minek a tanács, jóslat, aggodalmak?:
Gesztusaim élnek, míg meg nem hálnak
S életemnek csak nézői a maiak.

Messziről és messzire megy ez élet
S csak: élet ez, summája ezrekének,
Örök, magyar határ-pör, meg nem szakadott.

S életük ez a mérsékelt csodáknak,
Mikben mégis ős állandóság vágdat,
Hunn, új legenda, mely zsarnokin életik.

Másolja ám el életét a gyöngye,
Fúrja magát eléltén a göröngybe,
Voltom, se végem nem lehet enyhe szabály.

Ha ki király, Sorsának a királya,
Mít bánom én, hogy Goethe hogy csinálja,
Hogy tempóz Arany s Petőfi hogy istenül.

Nekem beszédes költő-példák némák,
Sem a betelt s kikerített poémák,
Sem a mutatóványos fátum nem kenyerem.

Bennem a szándék sok százados szándék,
Magyar bevárás, Úrverte ajándék
S lelke: példázat, dac-fajok úri daca.

Zsinatokat doboltam, hogyha tetszett
S parancsoltam élükre seregeknek
Hangos Dózsát s szapora Jacques Bonhomme-ot.

Százféle bajnok mássá sohse váltan,
Ütő legény, aki az ütést álltam:
Így állva, várva vagyok egészen magyar.

Vagyok egy ágban szabadulás, béklyó,
Protestáló hit s küldetéses vétó:
Eb ura fakó, Ugocsa non coronat.

Ki voltam öreg grammás-diák korban,
Égnek lendülten s százszor megbotoltan,
Külön jussom: vénen is diák lehetek.

Kalapom, szűröm, szívem főrgetegben,
Nézik a vihart, hogy ki bírja szebben
S visszapattog róluk jég, vád és szidalom.

Külön alkuja lehet a Halállal,
Akit, amikor milliókat vállal,
Nem bámitott az Élet sok új kapuja.

A tolakodó Gráciát ellöktem,
Én nem bűvészek, de mindennek jöttem,
A Minden kellett s megillet a Semmisem.

Én voltam Úr, a Vers csak cifra szolgál,
Hulltommal hullni: ez a szolgál dolga,
Ha a Nagyúr sírja szolgálakat követel.

(1913)

Kosztolányi Dezső: *Költő a huszadik században*

Az önimádat büszke heverőjén
 fekszem nyugodtan, s a paplanomra sárgán
 hull éji villany, nappali verőfény.
 Füst és kávé között henyélek,
 mivel a dolgom, végzetem csak annyi,
 hogy élek.
 Csak annyit érünk, amennyit magunkba,
 mit nékem a hazugság glóriája,
 a munka.
 Mít a csaló próféták csácsogása,
 nem alkuszom én semmiféle rúttal,
 se a labdákért ordító tömeggel,
 se számarányokkal, se Hollywood-dal.
 Tőlem locsoghat megváltó igéket
 s unalmas örültségeket az ép ész,
 nem az enyém a század rongy bohóca,
 se a felhőkbe zörgő, bamba gépész.

Nem kell hatalmasoknak úri konca
 s a millióktól olcsó-ócska kegy.
 Azt hirdetem, barátim, sok a kettő,
 de több az egy.
 Recsegjen a múlt s a bárgyú jövő is,
 nekem magasabb kincset kell megónom.
 Uralkodom tűzhányó kráterén is,
 még áll a trónom.
 És önmagamot önmagammal
 mérem.
 Szavam, ha hull, tömör aranyból
 érem.
 Mindegyiken képmásom, mint királyé
 s a peremén
 a gögös írás:
 én.

(1931)

Forrás: *Ady Endre összes versei*. Osiris. 2006. 623–625. *Kosztolányi Dezső összes versei*. Osiris 2005. 441–442.

Szómagyarázatok, jegyzetek Ady Endre költeményéhez:

kikerített poémák: gondosan megformált versek
 fátum: sors, végzet

Jacques Bonhomme: utalás a nagy francia forradalomra

Eb ura fakó: szállóige, jelentése: egyik kutya, másik eb

Ugocsa non coronat: szállóige, jelentése: Ugocsa vármegye nem koronáz (16. vagy 17. század); később a rendi ellenállás jelszava

gramma: betű, könyv

Gráciák: a báj és a kellem istennői a görög mitológiában

Lehetséges tartalmi elemek:

- Ady: a költői szerepet felfokozott művészi öntudat jellemzi. A romantikus zsenielmélet hatását tükröző önértelmezés a lírai ént olyan személyiségnek láttatja, akiben mintegy évszázadok és emberéletek sokaságának lényege összegződött
 - a költő léte tehát bizonyos értelemben túlterjed biográfiai életidején, hiszen „*sok százados szándék*” ölt benne testet, míg az Attila alakjával vont párhuzam arra utal, hogy alakjának híre, „*legendája*” halála után is élni fog; mind a születését megelőző múlt, mind a halálát követő jövőt saját közege
 - a vers kísérlet egy olyan önmítosz teremtésére, mely tulajdonképpen az örökkévalóság időtlenségébe emeli a lírai ént
 - ugyanakkor a költeményben ellentmondásos a lírai alany viszonya a múlandósághoz, egyes szöveghelyek kivételes helyzetben levőnek látatják (pl. „*Külön jussom: vénen is diák lehetek.*”; „*Külön alkuj a lehet a Halállal*”), másutt azonban az életpálya és a költő program egyaránt egy heroikus kísérlet kudarcaként jelenik meg („*A Minden kellett s megillet a Semmisem*”)
-

-
- a *Hunn, új legenda* szövegében az én-kultusz és a költészetnek tulajdonított kollektív funkció („*lelkem: példázat*”) egyszerre van jelen, az individualitás hiperbolikus felnagyítását és a hangsúlyozott közösségi jellegét a vateszköltő szerepe kapcsolja össze egymással
 - a pályájára visszatekintő lírai én költészetének kollektív vonatkozásait többször a magyar történelemre tett utalásokkal jelzi, illetve gyakran hangsúlyozza a rá jellemző lírai magatartás sajátosan magyar voltát. Valószínűleg részben ezt szolgálják a szöveg archaizáló nyelvi megoldásai is
 - a vers alanya költészetének lényegét nem esztétikai vagy poétikai sajátosságokban látja, hanem egy bizonyos magatartásmódban („*százféle bajnok mássá sohse váltan / Ütő legény, aki az ütést álltam*”): létét a küzdelem folytonos vállalásaként jeleníti meg. Legfontosabb alkotásaként életét és nem életművét jelöli meg (pl. „*csak élet ez*”; „*Másolja ám el életét a gyöngé*”)
 - élet és költészet viszonya alárendelő jellegű, ahogy a költő is felette áll műveinek: „*Én voltam Úr, a Vers csak cifra szolgál, / Hulltommal hullni: ez a szolgál dolga, / Ha a Nagyúr sírja szolgálkat követel*”
 - ezt a csattanószerű zárlatot tulajdonképpen már a vers felütése is előrevetíti („*Gesztusaim élnek, míg meg nem halnak*”). A nagyszabású szubjektum és az élet elsőbbségének kinyilvánítása a nyelvi megalkotottságot hangsúlyozó poétikák ironizálásával kapcsolódik össze („*betelt s kikerített poémák*”). Ezt a lírai én által öncélú esztétizálásnak tűnő alkotói műgondot az utolsó előtti versszak epigrammatikus tömörséggel fogalmazva utasítja el: „*A tolakodó Gráciát ellöktem, / Én nem büvészek, de mindenek jöttem*”
 - a Kosztolányi-mű a XIX. századi ars poeticus költemények azon típusába tartozik, amely nem elsősorban esztétikai problémákat vizsgál, hanem az ember léthelyzetét elemzi
 - Kosztolányi költeménye címében utal Petőfi ars poeticájára (*A XIX. század költői*)
 - a *Költő a huszadik században* cím az alany egyes számával már előre vetíti az elhatárolódást a művészek / művészet közös feladatától
 - a hangsúlyozott individualizmus egyszerre jelent szakítást a romantikus vateszköltő feladatvállalásával és Ady közösségi érvényű költészetével
 - Kosztolányi költőfelfogása látszólag visszalépést jelent a parnasszisták elvéhez: a költő sem a világért, sem társadalomért nem állhat helyt, csupán önmagáért
 - a költemény keletkezési évszáma – és az egész Kosztolányi életmű – a huszadik század emberének veszélyeztetettségéről szól
 - a költő elutasítja a kor tömegember kultuszát – legyen az új technika vagy új médium
 - a versbeszéd törése – az én kiemelése – a személyiség egyszerűségét és megismételhetetlenségét hangsúlyozza
 - a versben hangsúlyozott individualizmus – a személyiség zártsága, önmagára utaltsága – az életmű egészében válik perszonalizmussá, nyitottá a másik iránt
-

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.

Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: - - - - -

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: →|

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↓ ↘

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele:

Különírás jele:

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás; súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás; egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználata: –1 pont.

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly – j* tévesztése közhasználatú szótöbben és toldalékban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. betűtévesztés
-

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont)

1. mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 tévesztés 1 hibapont)
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 tévesztés 1 hibapont)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótőben vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkinése közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői–írói helyesírás átvétele a vizsgázó saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15